

ningssteen als een schiereiland in de breed meanderende Maas afgebeeld. Dicht tegen de dijk (die ook nu nog door Koningssteen loopt), is een nevengeul zichtbaar die het gebied met hoogwater afsneed en tot een echt eiland maakte. Nadien is door de kanalisatie en stuwning van de Maas niet veel meer veranderd aan de ligging en grootte van Koningssteen.

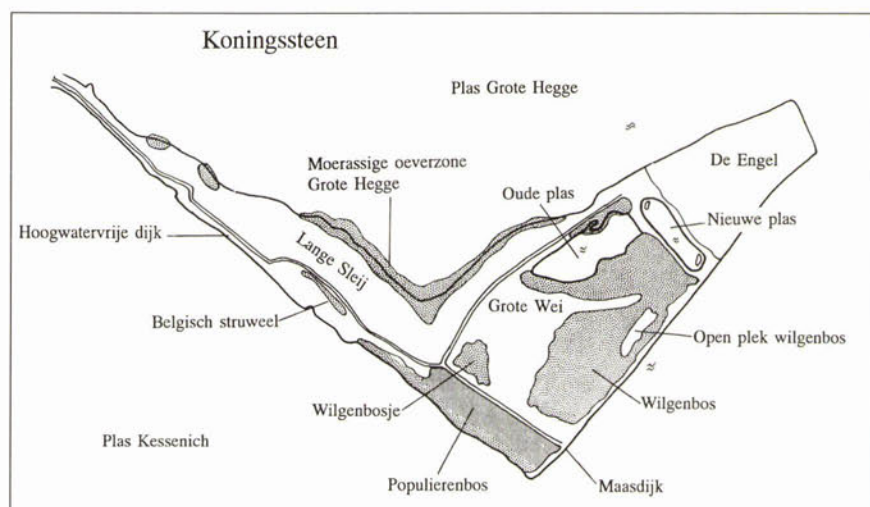
De Lange Sleij, de smalle landtong tussen de huidige grindwinningsplassen bij Thorn en Kessenich, en onderdeel van het huidige natuurontwikkelingsgebied, lag op de 19e eeuwse kaarten binnendijks (figuur 1).

ONTGRINDING EN HERINRICHTING

Tussen 1951 en 1957 is een flink grindpakket op Koningssteen afgegraven. In die periode is op Belgisch grondgebied een deel van de plas bij Kessenich ontstaan. Tijdens deze grindwinning werd een hoogwatervrije dijk aangelegd die tegenwoordig door de Lange Sleij slingert en aansluit op de oude winterdijk. Achter deze Belgische dijk ontstond wilgenbos dat later langzamerhand overging naar een uitgebreid struweel met soorten van het hardhoutoibos (Zomereik, Es, Meidoorn en diverse fruitbomen). Door een invaart naar de Maas werd Koningssteen gescheiden van de Kollegreend.

Na de ontgrinding werden de ontstane plassen op Koningssteen in 1958 opgevuld met klei, met uitzondering van 2 ha: de huidige oude plas (figuur 2). Dit vormde de uitgangssituatie voor het latere natuurontwikkelingsgebied. Rondom de plas en op het open kleiige substraat begon zich een wilgenbos te ontwikkelen. Ten dele was deze ontwikkeling in gang gezet door de aanplant van wilgestekken, maar een groot deel bestond uit spontane opslag. Dit zachthoutoibos met haar verschillende wilgesoorten en Zwarte els stond in schril contrast met de populierenaanplant aan de Belgische kant van het terrein. Op de huidige grote wei vond seizoensbegrazing plaats met koeien van Thornse boeren. Het inmiddels opgeslagen wilgenbos werd uitgerasterd en af en toe werd opkomend struweel geklepeld. In de jaren tachtig is weer begonnen met grindwinning aan de Nederlandse kant (Grote Hegge inclusief de huidige Lange Sleij).

Na de grindwinning werden de ontstane plassen op de Lange Sleij opgevuld met mijnsteen en afgedekt met een enkele decimeters dik-

FIGUUR 2. Huidige situatie van Koningssteen en Lange Sleij met namen van de belangrijkste deelgebieden (tekening: F. Schepers).

ke kleilaag. De oevers werden ondiep afgewerkt en vormden een ideale uitgangssituatie voor het ontstaan van eilandjes en moeras (figuur 3 en 4). Op de vochtige klei ontstond spontaan wilgenbos en de rest van de smalle landtong bestond vooral uit ruigtevegetaties. Figuur 5 geeft een overzicht van het terrein anno 1990.

In het herinrichtingsplan Grote Hegge (PROVINCIE LIMBURG, 1983) werd Koningssteen officieel bestemd tot natuurgebied met recreatie als nevenfunctie. Later werd dit plan nog herzien. Daarbij werd de Grote Hegge via de inmiddels ontstane grindplas Koeweide (bij Wessem) met de Maas verbonden. De oude doorvaart naar de Maas die was gelegen tussen Koningssteen en landtong De Engel werd opgeheven waardoor beide gebie-

den aaneengesloten werden. Daarmee is tegelijkertijd een nieuwe plas ontstaan (figuur 2). De Engel werd als weiland gebruikt en voor de ontsluiting van dat perceel werd een weg door Koningssteen aangelegd. Sinds 1 januari 1992 is deze herinrichting afgerond.

TOTSTANDKOMING NATUURPARK

Op 13 maart 1986 werd Koningssteen samen met vele andere oevers, landtongen, landbouwkavels e.d., gelegen rondom de Middenlimburgse grindplassen, overgedragen aan de recreatie-onderneming Aqua Terra. Aan de bestemming natuurgebied werd geen invulling gegeven en het terrein werd verpacht aan

FIGUUR 3. Beginsituatie van de oeverzone langs de Grote Hegge in 1982 (foto: W. Overmars).

FIGUUR 4. Detailopname van hetzelfde gebied als figuur 3 in de huidige toestand. Moeras en eilandjes met ondiepe geulen: een ideale paaiplaats voor vis en fourageerplek voor watervogels (foto: F. Scheepers).

een boer die er een naar Nederlandse begrippen extensief beheer voerde.

Eind 1989 werd het beheer overgedragen aan Stichting Ark. Met toestemming van de eigenaars (Aqua Terra en de Belgische IML) en een startsubsidie van de Provincie Limburg werd het natuurpark Koningssteen opgericht. Op 29 juni 1990 werd het gebied officieel geopend. Tegenwoordig wordt dit proefgebied voor natuurontwikkeling financieel ondersteund door de Panheelgroep en het Wereld Natuur Fonds. Bovendien werkt Stichting Ark samen met de Nederlandse en

Belgische Stichting Limburgs Landschap. Het gewijzigde beheer wordt uitvoerig besproken in het artikel van Shepherd & Helmer elders in dit themanummer.

TOEKOMST

Aan de Nederlandse kant liggen er directe mogelijkheden om het natuurpark uit te breiden. De landbouwgronden op de landtong achter de nieuwe plas (De Engel) kunnen bij het huidige natuurpark worden gevoegd na

aankoop als zogenaamde sleutelhectares. Een belangrijke inrichtingsmaatregel zal de kap van de populierenaanplant zijn. Vanzelf zal aldaar op bepaalde plaatsen natuurlijk struweel en bos terugkeren. Nu staan er reeds allerlei bomen in de ondergroei, wachtend op licht om door te kunnen schieten. Na voltooiing van de grindwinning bij Kessenich zou het wellicht mogelijk zijn om de vroegere eenheid van Koningssteen en de Kollegreend te herstellen. Op dit Belgische terrein is een zachthoutoobos met interessante bospoelen ontstaan. Er liggen bovendien een aantal extensief beheerde weilanden langs de Houbenhof. Aansluiting bij het huidige grensoverschrijdende project zou het totale begrazingsoppervlak op circa 80 ha brengen. Deze ontwikkelingen zouden de allure van het huidige natuurpark nog aanzienlijk kunnen verhogen.

DANKWOORD

Belangrijke historische informatie werd verstrekt door de heren W. Slagboom, T. en J. Corbey, J. Nouwen en medewerkers van Bureau Inrichting Grindwinningsgebieden van de Provincie Limburg. Bovendien leverden Don Shepherd, Martijn Bellemakers, Wilbert Bosman en Wouter Helmer hun bijdrage aan de totstandkoming van dit artikel.

SUMMARY

HISTORY AND DESCRIPTION OF THE AREA

A brief survey of the history of the nature development area of Koningssteen is presented. The area arose as a consequence of gravel extraction activities and subsequent restoration works. In 1989 the management of Koningssteen was handed over to the Ark Foundation (Stichting Ark), which made it into a model area for nature development. Extensive grazing is used to gain experience which might be useful in managing other areas in the Meuse valley. The article concludes with a description of the possibilities for extending this nature park.

LITERATUUR

- FAESSEN, E.L.J.H., 1993. De morfodynamiek van de Maas: een analyse van historische kaarten. Instituut voor Ruimtelijk Onderzoek.
 PROVINCIE LIMBURG, 1983. Herziene nota inrichting grindwinningsgebieden Limburg. Maastricht.

FIGUUR 5. Luchtfoto van Koningssteen in 1990. Op de achtergrond de Kollegreend op Belgisch grondgebied. Op de voorgrond de Brandt en de Engel (foto: W. Overmars).